

Тенденції розвитку філологічної освіти в Україні в умовах диджиталізації

Білецька Оксана¹, Холод Інна², Кириченко Віта³

Опубліковано	Секція	УДК
20.03.2023	Освіта/Педагогіка	373.5.016: 81-11:004.7(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7755303>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Зміни в соціально-економічній сфері, рухливість ринку праці, глобалізація та інтернаціоналізація освіти вимагають розвитку національної освітньої системи відповідно до світових стандартів і суспільних потреб. Сучасні виклики спонукають до різкого перетворення традиційної освіти, а використання нових інформаційних технологій підсилює ці процеси. Як будь-яка інша сфера, філологічна освіта піддається впливу різних чинників і потребує адаптації до змін у світі. Зараз інтернаціоналізація, глобалізація та цифровізація є основними напрямками розвитку філологічної освіти. Диджиталізація в сучасному світі стала необхідною складовою розвитку більшості галузей, у тому числі філології та освіти. Стаття присвячена аналізу впливу цифрових технологій на філологічну освіту в Україні та опису сучасних тенденцій розвитку цієї галузі. В публікації детально розглянуто вплив диджиталізації на навчальний процес, зокрема на викладання мови, літератури та інших філологічних дисциплін. Зазначено переваги та недоліки цього процесу на освіту. Надзвичайно важливим у розвитку філологічної освіти є використання цифрових інструментів, але необхідно мати розуміння їх функцій, щоб застосовувати відповідно до конкретних потреб. Визначено головні стратегії розвитку філологічної освіти в контексті оцифрування та можливі результати цих нововведень. Для виховання нового покоління кваліфікованих спеціалістів важливо використовувати інноваційні методи навчання. Було визначено також, що важливим напрямом розвитку філологічної освіти є використання певних інноваційних стратегій: когнітивної, компетентнісної, особистісно-орієнтованої та комунікативної. Комбінація їх використання в навчальному процесі допоможе значно підвищити рівень знань та навичок здобувачів освіти, а також мотивуватиме до подальшої навчальної діяльності.

Ключові слова: цифрові технології, диджиталізація, розвиток філологічної освіти, мультимедійні засоби, інноваційні підходи.

¹ кандидат культурології, доцент кафедри міжнародних відносин. Київський національний університет культури і мистецтв, вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, 01601, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-1785-9607>

² доктор філософії, старший викладач кафедри української та іноземних мов, факультету менеджменту та права, Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21000, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-1748-936X>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання, факультету філології та журналістики, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова 2, Умань, 20300, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-1420-2303>

Trends in the development of philological education in Ukraine in conditions of digitalization

Annotation. Changes in the socio-economic sphere, mobility of the labor market, globalization and internationalization of education require the development of the national education system in accordance with world standards and public needs. Modern challenges encourage a sharp transformation of traditional education, and the use of new information technologies strengthens these processes. Like any other field, philological education is influenced by various factors and needs adaptation to changes in the world. Currently, internationalization, globalization and digitalization are the main directions of the development of philological education. Digitization in the modern world has become a necessary component of the development of most fields, including philology and education. The article is devoted to the analysis of the influence of digital technologies on philological education in Ukraine and the description of modern trends in the development of this field. The article examines in detail the impact of digitalization on the educational process, in particular on the teaching of language, literature and other philological disciplines. The advantages and disadvantages of this process for education are considered. The use of digital tools is extremely important in the development of philological education, but it is necessary to have an understanding of their functions in order to apply them according to specific needs. The main strategies for the development of philological education in the context of digitization and the possible results of these innovations are determined. To educate a new generation of qualified specialists, it is important to use innovative training methods. It was also determined that an important direction in the development of philological education is the use of certain innovative strategies: cognitive, competence, personality-oriented and communicative. The combination of their use in the educational process will help to significantly increase the level of knowledge and skills of the students of education, as well as motivate them for further educational activities.

Keywords: digital technologies, digitization, development of philological education, multimedia tools, innovative approaches.

Вступ

Інформаційні технології значно змінили спосіб, яким ми отримуємо та обробляємо інформацію, а також вимоги до фахівців, зокрема й до тих, які працюють з філологічними науками та дисциплінами. Однією з головних складнощів, з якими стикається філологічна освіта в Україні, є потреба у зміні підходів до викладання та навчання з урахуванням впливу цифрових технологій на сучасне суспільство. Диджиталізація вимагає від філологів нового рівня компетенцій, адаптивності до швидкоплинного середовища та готовності до використання інноваційних технологій у процесі навчання.

Дослідженню розвитку філологічної освіти в сучасних умовах глобальної диджиталізації присвячена значна кількість робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Наприклад, Г. Кузан зазначив, що диджиталізація стає головним трендом сучасного світу, а нові технології – невід’ємною складовою нашого життя. Відповідно до цього головною відповіддю освітян на виклики диджиталізованого суспільства має стати їхня готовність до цифрової трансформації освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства [3].

Т. Тютюма визначила основні переваги використання диджиталізації, до яких належить формування критичного, творчого та аналітичного мислення у здобувачів освіти, розвиток самоперевірки та самовиявлення у майбутніх фахівців сфери

філології, спонукання здобувачів освіти до постійного активного навчання та економія часу [6].

О. Сухомлин у своїй праці розглянула актуальність цифрової компетентності в системі підготовки майбутніх філологів та з'ясувала, що філологи, які володіють цифровою компетентністю, ефективніше спрямовують інтернет-ресурси на комплексне формування та розвиток власної професійної компетентності. За її словами, цифрові технології є безцінною базою для створення інформаційного середовища освіти здобувачів освіти, що сприяє задоволенню професійних та особистісних інтересів і потреб майбутніх фахівців-філологів [5].

Однак наразі не визначено чітких стратегій або моделей, які б дозволили ефективно поєднати традиційні підходи до навчання філології з новітніми технологіями.

Мета статті – розглянути тенденції розвитку філологічної освіти в Україні в контексті диджиталізації та визначити можливі шляхи вдосконалення навчального процесу відповідно до вимог сучасного світу.

Результати

Сучасні умови вимагають щоразу більшої потреби у фахівцях, які володіють іноземними мовами в будь-якій галузі. У цьому контексті філологічна освіта стає ключовим фактором цивілізаційного прогресу, сприяє економічному та культурному розвитку країни, а також формує свідомих та активних громадян, які можуть успішно конкурувати на світовому ринку праці [1].

Диджиталізація в сучасному світі суттєво змінює підходи до навчання й особливо важлива у філологічній освіті (рис. 1). Цифрові технології дають можливість створювати нові формати навчальних матеріалів, сприяють підвищенню якості навчання та покращенню доступності до освіти [2, с. 395].

Рис.1. Роль диджиталізації у філологічній освіті

Джерело: власна розробка авторів

Одна з найважливіших переваг диджиталізації полягає у збільшенні швидкості та зручності доступу до інформації [6, с. 781]. У філологічній освіті це надзвичайно

важливо, оскільки здобувачі освіти мають можливість з легкістю знаходити та вивчати різні мовні й літературні матеріали, переклади, ресурси тощо.

Диджиталізація дає змогу використовувати різноманітні форми інтерактивного та мультимедійного навчання, такі як відеоуроки, аудіозаписи, ігри та інші форми, що роблять процес навчання більш захоплюючим та ефективним. Використання інтерактивних форматів, відеоматеріалів та інших цифрових інструментів допомагає залучати здобувачів освіти до активної участі у навчанні, стимулює їхній інтерес до вивчення мови та літератури [10].

У вищій освіті ХХІ століття, зокрема в філологічній галузі, глобалізація та інтернаціоналізація є пріоритетними тенденціями. Інтернаціоналізація освіти передбачає створення нової освітньої структури, що дозволяє здобувачам вищої освіти бути мобільними та переходити до типових навчальних планів модульного типу [4].

Окрім цього, сучасні інформаційні технології використовуються для покращення освіти та дистанційного навчання. Проте для отримання доступу до початку роботи з цифровими технологіями важлива наявність базових функціональних навичок. До них належать [5]:

- уміння працювати з цифровими пристроями;
- навички користування мережею Інтернет;
- створення та користування акаунтами соціальних мереж;
- пошук інформації та необхідних електронних ресурсів.

Тому одним із важливих напрямів розвитку філологічної освіти є забезпечення умовами для набуття цифрових компетентностей як викладачів, так і здобувачів освіти. Майбутні філологи повинні не лише вивчати інформаційні технології, а й активно співпрацювати з фахівцями, які розробляють ці технології [3, с. 108]. Це свідчить про те, що професія філолога має гібридний, міждисциплінарний характер. Майбутнім філологам варто зрозуміти, як працює цифрове середовище на технологічному рівні, а також вивчити досвід використання цифрових технологій у професійній діяльності [9, с. 462]. Інформаційні технології можуть бути корисним інструментом для професійного зростання філолога. Успішність та результативність у цифровому середовищі можуть впливати на професійну кар'єру філолога. Інші головні тенденції розвитку філологічної освіти наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні напрями розвитку філологічної освіти

Напрямок	Характеристика
Розвиток електронних бібліотек та архівів	Оскільки велика кількість матеріалів з мов та літератур зберігається в електронному вигляді, студентам необхідно мати доступ до цифрових бібліотек і архівів для вивчення та аналізу текстів.
Забезпечення доступу до онлайн-курсів та вебінарів	Участь в онлайн-курсах від провідних викладачів і вчених з мовознавства та літературознавства дасть здобувачам освіти можливість дізнатися про новітні тенденції в галузі та вивчати філологічні дисципліни з провідними фахівцями означеної галузі.
Використання соціальних мереж	Сприятиме підвищенню інтерактивності та залученню студентів до вивчення

Розвиток критичного мислення та аналітичних навичок здобувачів освіти	філологічних наук (наприклад, можна створити групи в соціальних мережах для дискусій та обговорення літературних творів, а також подавати туди матеріали для самостійної роботи студентів). Допоможе критично оцінювати інформацію, яку здобувачі освіти знаходять в Інтернеті.
Розширення можливостей для вивчення іноземних мов	Це може бути досягнуто через запровадження нових програм, які дозволяють здобувачам освіти вивчати різні мови на різних рівнях, включаючи практичний підхід до вивчення мови та залучення до навчання носіїв мови.
Забезпечення доступності філологічної освіти для усіх верств населення	Для цього можна розробити програми підтримки для здобувачів освіти з низьким рівнем доходів або з обмеженими можливостями, збільшити кількість стипендій та інших видів фінансової підтримки.

Джерело: складено авторами на основі аналізу [5].

Якщо філологічна освіта дотримуватиметься цих напрямів, то матиме змогу вийти на абсолютно новий рівень надання знань та навичок здобувачам освіти завдяки інноваційним ресурсам та підходам.

Стратегії відіграють важливу роль у розвитку філологічної освіти. Вони допомагають студентам розуміти та сприймати мову, літературу та культуру ефективніше та глибше. Основні стратегії, Основними стратегіями, які безпосередньо сприяють розвитку вмінь та навичок у процесі філологічної освіти, є такі:

1. Комунікаційні стратегії.
2. Соціальні стратегії.
3. Стратегії внутрішнього навчання.
4. Когнітивні стратегії навчання.
5. Метакогнітивні стратегії навчання [7, с. 38].

Оскільки комунікація є важливим елементом вивчення мови та літератури, то комунікаційні стратегії допомагають здобувачам освіти розвивати мовленнєві навички та ефективно спілкуватися з іншими. У свою чергу соціальні стратегії допомагають здобувачам освіти розвивати навички співпраці та співробітництва. Когнітивні стратегії допомагають розвивати критичне мислення та аналітичні навички.

Ефективним є комбінування всіх стратегій, що сприятиме рівноправній участі здобувачів освіти у навчальному процесі. Для цього також важливо поєднувати сучасні цифрові технології з новітніми підходами викладання. Викладачі можуть отримати інформацію про те, як студенти сприймають та обробляють інформацію, а також як вони використовують різні навички навчання за допомогою різноманітних стратегій та підходів [8, с. 60]. Здобувачі освіти, які мають ефективні стратегії навчання, можуть краще розвивати свої мовні навички та краще організовувати свій час. Варто зауважити, що вибір правильної стратегії, яка включає конкретні дії, поведінку та тактику, може сприяти більш ефективному засвоєнню філологічних знань.

А втім, варто пам'ятати, що диджиталізація також має певні виклики та проблеми. Наприклад, можливість дистанційного навчання та використання віддалених ресурсів

може призвести до падіння рівня комунікації між студентами та викладачами, що може вплинути на якість навчання. Необхідно також брати до уваги питання безпеки та конфіденційності інформації, що передається через цифрові канали.

Висновки

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в умовах диджиталізації філологічна освіта в Україні зазнала значних змін. Сучасний філолог повинен мати не лише традиційні знання з мовознавства та літературознавства, а й бути компетентним у використанні інформаційних технологій, які забезпечують якість та результативність його професійної діяльності.

Цифрове середовище стає невід'ємною частиною філологічної освіти та вимагає від майбутніх фахівців нових знань та навичок. Отже, філологи, які володіють інформаційними технологіями та здатні до взаємодії з технічними фахівцями, будуть найбільш успішними та конкурентноспроможними на ринку праці.

Перспективами подальших досліджень може бути аналіз використання нових цифрових технологій в дистанційному форматі вивчення філологічних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Богуславська Л. Г., Баранник О. Ю., Ткач О. В. Прогноз освітніх тенденцій розвитку філологічної освіти та науки України в епоху цифровізації. *Академічні візії*. 2023. № 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/168/156>
2. Крамаренко І., Фонарюк О., Зацерківна М. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2 (7). С. 392–404. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-392-404](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-392-404)
3. Кузан Г. Диджиталізація освітнього процесу і дистанційне навчання в Україні: виклики, проблеми, перспективи. *Молодь і ринок*. 2022. № 9–10 (207–208). С. 107–111.
4. Стрелок Н. В., Мітькіна Є. М., Варламова А. О. Теоретико-методичні концепти трансформації сучасної філологічної освіти та науки України. *Академічні візії*. 2023. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/209/183>
5. Сухомлин О. Цифрова компетентність здобувачів вищої філологічної освіти в умовах сучасних запитів суспільства: ціннісний аспект. *Молодь і ринок*. 2022. № 2/200. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.256055>
6. Тютюма Т. С. Диджиталізація в системі навчання студентів-філологів. *Scientific achievements of modern society*. 2020. С. 780–784. URL: <https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2716/1/didzhytalizatsia.pdf>
7. Jalilbayli O. B. Forecasting the prospects for innovative changes in the development of future linguistic education for the XXI century: the choice of optimal strategies. *Futurity Education*. 2022. P. 36–43. URL: <https://doi.org/10.57125/fed.2022.25.12.0.4>
8. Kharitonenko L. Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future. *Futurity Education*. 2022. P. 57–71. URL: <https://doi.org/10.57125/fed.2022.25.03.7>
9. Methods of Critical Thinking in Classes of Philological Disciplines in Higher Education Institutions: Neuroscientific Approach / H. Kosarieva et al. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. Vol. 13, no. 4. P. 459–470. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/13.4/399>
10. Digitalization of education and its impact on the teaching of foreign languages to students of technical universities / I. Shcherbakova et al. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 273. P. 12019. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127312019>